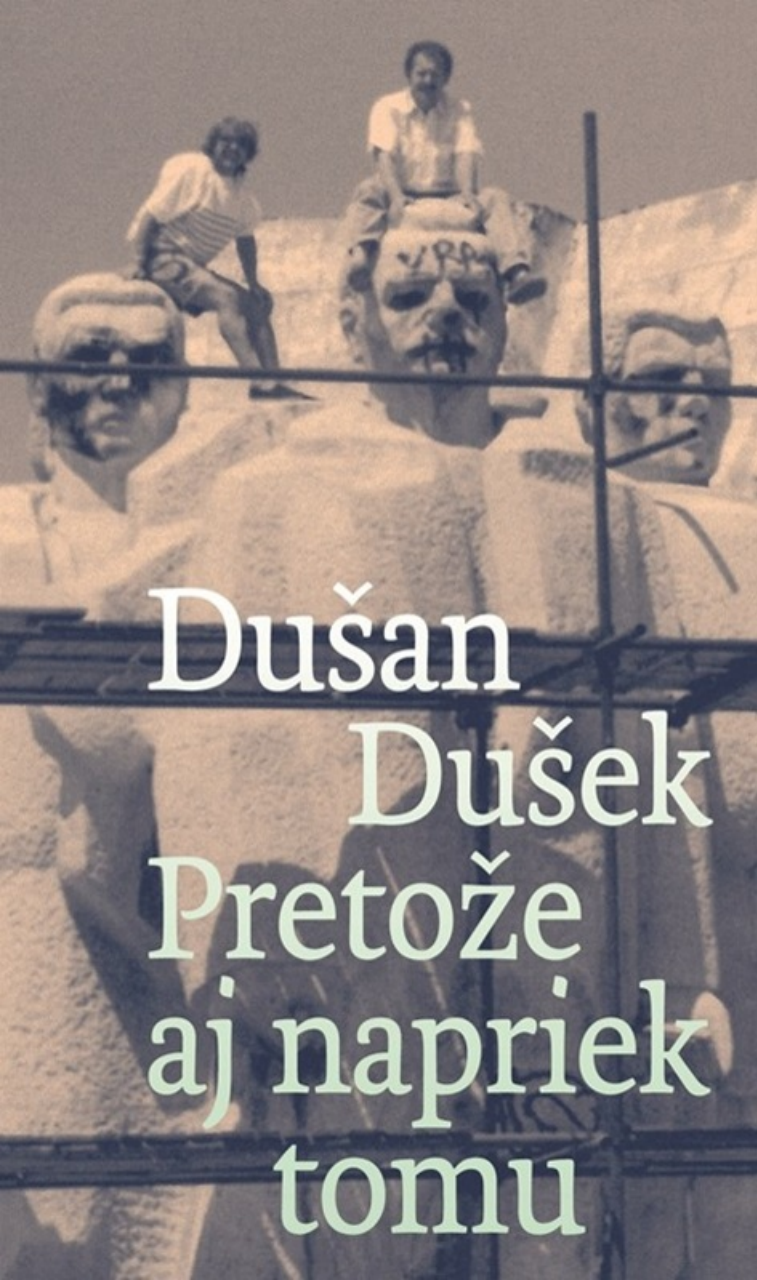

Dušan
Dušek
Pretože
aj napriek
tomu

Pretože
aj napriek
tomu

Dušan Dušek

Pretože
aj napriek
tomu

*Náhradná kniha,
krátke príbehy a básničky,
zber starého papiera,
no zároveň knižka pre deti,
alebo len poviedka,
námet.*

slovart

Text © Dušan Dušek 2026
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2026

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme ani nijakými prostriedkami, či už elektronickými, alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-556-7825-2

*Dodovi, Denise, Martinkovi Klingáčovi, Jankovi Hraš-
kovi, neznámej čitateľke, Štefanovi Peciarovi, Dickovi
Fosburymu, Julianovi Barnesovi, maliarovi Whistlerovi,
Dušanovi, Iwanovi Plavčíkovi, Petrovi Rapkáčovi a Ivanovi
Štrpcovi, obom Belom, Mariánovi, Danovi, Dominikovi,
Elovi, Tomášovi, Jajkelemu, Beže, Blahovi, Sávovi, Petrovi
Domčekovi, Mladej tvorbe, maliarovi Danulovi, Jánovi
a Martine, Kaprovi, Milošovi, Martinovi alias Macovi
Kiluškovi, Pimpe, mame Anne a otcovi Antonovi, starému
tatkovi Tátošovi, Igorovi, Šaňovi a Julovi, Mirovi Mostí-
kovi, milým Štefánkovcom, Kamile a Iminovi, Emilovi,
Bobbovi a Alovi, Albertovi Einsteinovi, Milanovi, Jessemu,
grófovi Erdödyimu, Igorovi Belčíkovi, školníkovi Emilkovi,
Sláve Mišákovej, tete Dorotke, Markovi Twainovi, Hriho-
rijovi Skovorodovi, Janovi Štraskovi, pánovi Golwitzerovi,
kováčovi Gajdošovi, poštárovi Adamcovi, J. D. Salingerovi,
Ukrajine, pani prezidentke, dievčatku s ukulele, pilotovi
Clairovi Chennantovi čiže Lietajúcemu tigrovi, Janke, Wil-
liamovi Faulknerovi, Floriánovi, Martinovi Martinčekovi,
Tonkovi, Emmanuelovi Carrèrovi, Vilme a Matejovi, Mila-
novi Nedelkovi, Jackovi Londonovi, Murovi a mojej žene –
s láskou Samo Kukučka.*

*Ak ste sa zlietli k palmám,
anjeli svätí,
aby mi spalo dieťa,
podržte vetvy.*

*Od betlehemských paliem,
ktorými vetry
zúrivo kymácajú,
znie prosba v tiesni:
nerobte hluk a nech sa
váš nápor zmierni;
aby mi spalo dieťa,
podržte vetvy.*

*Môj synček, Božie dieťa,
je unavený
od mladučkého plaču
na tejto zemi,
chce malý oddych, túži
po zotavení.
Aby mi spalo dieťa,
podržte vetvy.*

*Krutý mráz o chvíľočku
ho obkolesí;
vidíte, nemám čím ho
ochrániť pred ním.
Boží anjeli z neba,
keď ste sem zlietli,
aby mi spalo dieťa,
podržte vetvy.*

Lope Félix de Vega Carpio
(1562 – 1635)

I.

Hovorím jej: „To je neuveriteľné,
ako ťa poslúcha.
Mňa už neposlúcha.
Ani trochu.“
Hovorí mi: „Lebo nie je tvoj.
Lebo je môj.“

*

Ráno v oblakoch svietila rozpitá machuľa slnka.
Pozeral som sa ľavým okom na svoje ľavé oko
v zrkadle – a nevidel ho, výpadok zorného poľa,
ale už po chvíli sa to zlepšilo a znovu som mohol
kontrolovať situáciu, napríklad prelety vrabcov
za oknom: vo vzduchu akoby sa rojili živé vrtuľky.
Neskôr pršalo.
Pri chôdzi okolo mňa dýchali unavené ulice.

*

Dejepis Slovenska v parku.
Na jednom konci stojí socha farára Hlinku, na dru-
hom, podobne škaredá, socha komunistu Šmidkeho.

Stále si majú čo povedať.

*

Iné je: daj si povedať.

A ešte iné: daj mi vedieť.

Pôvodne som chcel napísať knihu pre deti; mal som ponuku od maliara, muzikanta a spisovateľa Doda Drozdíka, ktorý so svojou ženou Denisou založili a vlastnili vydavateľstvo *Martinko Klingáč*.

V skutočnosti sa volalo *Janko Hraško*, ale to by všetci vedeli, o koho ide, tak som ho radšej premenoval na postavu z inej rozprávky.

Aj Drozdík je – pre istotu – vymyslené meno; pravdivé sú len posledné dve písmená: ík.

Volá sa Brhlík.

Vlastným menom Bocian, krstným Michal alebo len Mišo, celým menom a priezviskom Samo Kukučka.

Že mi do nej zrobí ilustrácie – tak to Samo niekoľkokrát povedal – a že mi ju vydá.

„Daj sa do písania,“ povedal. „A keď budeš hotový, daj mi vedieť, dáme sa do toho.“

Dal som si povedať – a dal som sa do toho, ale po polroku som mu dal vedieť, že z toho nič nebude.

To už som písal tzv. náhradnú knihu.

Tzv. krátke príbehy.

A tzv. básničky.

*

Pýta sa ma: „Aj ty počuješ

ten dážd'
v mojej hlave?“

*

Zo začiatku som si trúfal.

Spoliehal som sa na rozpísanú knižku *Strýčkoviny*, ktorú som asi pred dvadsiatimi rokmi prestal písať – a pustil som sa do niečoho iného, dnes už ani neviem, čo to bolo.

V prvej poviedke, uverejnenej v časopise *Slniečko*, vykúkal zo Samovej ilustrácie malý strýco, ktorý je vždy iba strýčko.

Takýto strýčko chytil raz motýľa, možno mlynárika kapustného, alebo len pávie oko, to je jedno, to je fuk.

Po rokoch sa zrazu hovorilo: mne je to štyri.

Alebo aj päť.

*

Strýčko mal motýľa stále pri sebe.

Vlastne na sebe, na uchu, na čele, na pleci alebo na prste, lenže motýľ kašlal naňho – a odletel, tralala, tralala, kam sa mu zachcelo.

Malý strýco čiže strýčko zosmutnel.

Chodil po uliciach a pozeral do výkladov, až našiel výklad s motýľmi, vlastne iba motýlikmi, ktoré mali rovnaké krídla ako ten, čo mu odletel, tralala, tralala, kam sa mu zachcelo.

Na fasáde domu bola tabuľa s nápisom: Móda – to je óda na vás.

A vedľa výkladu boli dvere do salónu – a z nich vychádzali ďalší strýčkovia, len tak, tralala, tralala, do sveta.

Všetci mali pod bradami pripnutých motýlikov.

Oprava: motýliky.

Aj malý strýco čiže strýčko si jedného kúpil.

Pripol si ho pod bradu – a práve to bola chyba.

Strýčko mal chlpatú bradu, ale takú dlhú, že mu visela až po pás, takže si ju pridržiaval gumou v trenírkach.

A motýľa pod ňou nebolo ani trochu vidieť.

A keby len to: ani motýľ nič nevidel.

A tak od malého strýca odletel, zrazu len zamával krídelkami – a utiekol z brady, tralala, tralala, rovno do sveta.

Strýčkovi zostala iba brada za gumičkou v trenírkach.

Sadol naňho smútok.

Ostal mu na nose a už nikdy neodletel.

Pritom stačilo tak málo: mal si do brady vystrihnúť okienko, ako mu radili ďalší strýčkovia – a mohol toho motýlika dodnes mať.

No nedal si povedať.

*

Mala to byť knižka pre deti.

Zažil som niečo podobné: stal sa zo mňa malý strýco, ktorý je vždy iba strýčkom, čo si nedá povedať.

Od nikoho, ani od svojej ženy – a tá mi vždy dobre radila.

Volala ma do záhrady nad mestom: posedieť,
popozerať, porozmýšľať, prísť na iné myšlienky.

Nič pre mňa; radšej som sa táral po uliciach, čo
som asi nemal, no možno aj mal, veď stále sa táram.

Napríklad mi radila, aby som sa učil od kvetov.

Potichu mi hovorila: „Ich prácou je vôňa.“

*

Mal som vedieť, že za tých vyše dvadsať rokov sa
výrazne zmenil jazyk detí, no takisto dospelých, mal
som vedieť, že niektoré slová od nás odišli, stratili
sa, že zmizol ich význam – zabudli sme ich obsah,
ba aj znenie.

Už ich nikto nepotreboval, už sa nachádzali iba
v slovníkoch, kde na zaprášených stránkach, zapa-
daných časom – ako v tichej pahrebe – tleli a drie-
mali ich smútiace heslá.

V kníhkupectve Artforum sa ma jedna čitateľka
spýtala, čo znamená slovo *osuheľ*, ktoré som vraj
napísal vo svojej poslednej knižke.

Nepoznala ho: ešte ho vraj nikdy nepočula.

Povedal som: „Námraza.“

„Už budem vedieť,“ povedala. „Poviem ho aj svo-
jim deťom.“

Pridal som: „Zamrznutá rosa na tráve.“

Znovu prikývla.

„Topiace sa striebro.“ A ešte: „Drobné ihličky ľadu.“

Ale to už som jej nepovedal; nechcel som sa pred ňou
vyťahovať ani machrovať – to už som si iba pomyslel.

Podakoval som sa jej.

Doma som sa pre istotu pozrel do výkladového *Slovníka slovenského jazyka* z roku 1960, ktorý sa medzi používateľmi, teda medzi nami, volá podľa jeho hlavného redaktora Štefana Peciara, teda Peciarov – a prišlo mi ľúto, že som tej mojej ctenej čitateľke nevedel povedať viac.

Pri hesle *osuhel'* tam stálo: *páperovitá usadenina v podobe ľadových kryštálikov, vznikajúca za nočných mrazov zrážaním vodných pár, zamrzajúca hmla, srieň, inovať.*

A heslo pokračovalo slovami *osuhel'ný* a *osuhlý*, čo znamená *drsny, neprijemný, zachmúrený.*

A ešte je aj výraz *osuhlina.*

A hneď po nej nasleduje *osúch*, *koláč z chlebového cesta* čiže *posúch*, *postruheň.*

Už dávno som také pekné slovo ako *postruheň* nestretol.

Zaleskol sa v ňom pstruh.

Deti by ma hneď usvedčili, že nepoznám ich jazyk, ich vybrané slová, v ktorých nezáleží na tom, či je v nich mäkké i alebo tvrdý ypsilon.

Keby som mal okienko v brade, už dávno by som to vedel a do nijakých strýčkovín by som sa nepúšťal.

No nemal som bradu.

Iba fúzy.

*

Prísť na iné myšlienky. Najprv ísť a potom prísť. Prísť do maminho bytu. A už vyše roka triediť veci – po jej smrti.

Skoro každý deň sa tralágať cez mesto do jej garsónky, kde nikdy nebývala, hoci sme ju tam presťahovali – a preberať fotky, starú korešpondenciu, šatstvo, kuchynský riad, suveníry zo sveta.

Napísať tam básničku.

Vziať ceruzku, ktorou lúštievala krížovky, vybrať zo škatule na listy starú poštovú obálku – a na jej zadnú stranu napísať slovo *Neurčitok*.

Potom vynechať dva riadky.

A už iba pokračovať.

Slovo za slovom.

*

Stačí vycestovať, odísť,

potom zase prísť.

Potom sedieť doma a v hlave
mať

všetky farby krajiny

za oknami vlaku.

Slovensko je pekné

najmä tam,

kde nie sme

a už ani nebudeme.

Mať je neurčitok slova mama.

*

Práve v tomto byte sme raz s mojou ženou objavili okienko, ako sme ho nazvali, okienko v posteli, rovno do raja.

Mohla ležať na chrbte, zalomila nohy v kolenách – a zavrela oči.

Blížil som sa zľava, jemne som sa prisunul, pýtal som sa: „Doma ste?“

„Doma, doma,“ hovorila.

„Smiem?“

„Vitajte.“

Preložila si nohu cez nohu, pätu jednej na koleno druhej, vytvorila okolo mňa rámik, objala mi pás, zamkla ma. Zaťukal som ako d'ateľ. Od tej chvíle sme počuli hudbu. Spievalo nám vtáctvo nebeské.

Stali sa z nás vynálezci okienka.

Niečo ako Dick Fosbury, americký skokan do výšky a jeho *fosburyflop*, rozbeh po tartane, potom náhla otočka, priamo pri odraze – a prehnutým chrbtom ponad latku, nastavenú na 224 cm, za čo bolo v roku 1968 víťazstvo na olympiáde v Mexico City.

Hľadať v listoch, dokumentoch, fotografiách, najprv iba ísť, rovno za nosom, potom prísť – a zostať.

Čítať staré zaprášené noviny. Aj tie z roku 1968. Prísť na iné myšlienky. Alebo aj spomienky.

Tu sú takmer všetky.

No skôr ani jedna.

*

Hovorí mi: „Prikry sa, aby ti nebola zima.“

„Ty si dobrá piecka,“ hovorím.

„To som,“ odvetí. „Si dobre prikrytý?“

„Som.“

„Až po uši?“

„Až po päty.“

„Si rád, že som tu?“

„Mhm.“

„Tak aj ja som rada, že som tu.“

*

Pri vstupe do obchodu s potravinami začali okolo mňa pípať skenery; hneď sa ku mne prihnal ochrankár.

Pýtal sa ma, či mám v šatách niečo kovové, no okrem drobných mincí a kľúčov som nič ďalšie nenašiel.

Skenery ďalej píпали.

„Nemáte na sebe niečo nové?“ spýtal sa.

„Mám,“ povedal som. „Nohavice od kamaráta z Paríža.“

Po zaplattení zeleniny som išiel rovno k tomu prís-nemu mužovi zákona.

„Budú mi pípať gate,“ povedal som.

Prikývol, že v poriadku; zapípal som a išiel som si kúpiť noviny.

Doma som si nohavice vyzliekol – a našiel v nich plátenné vrecúško s kovovým snímačom, na ktorom boli stehmi šijacieho stroja nakreslené nožnice: tu odstihnúť.

Už nepípam.

Píšem krátke príbehy.

A básničky.

Niečo ako zber starého papiera.

*

Uvádzať spomienky slovom: napríklad.

Napríklad: to a to.

Napríklad s niektorými ľuďmi, aj starými kamarátmi, si už nemáme čo povedať: ani kedy, ani kde, ani čo.

Smutná fotka: do asfaltu vlisovaný ježko.

Priateľstvo je len epizódou na spoločnej ceste k roztržke, píše Julian Barnes v knihe *Muž v červenom kabáte*, citujúc amerického maliara Whistlera, žijúceho vo Francúzsku.

Platí to aj dnes.

Pohádali sme sa s tým a tým, možno s Ičom, možno s Ferom, možno s Mišom, ale uhrali sme to – na remízu. Akože. Voda pod pokrievkou ďalej vrie. A vzápätí: hysterické hulákanie.

Všetko v mene slušnosti, o ktorej treba písať do novín.

Hádzať vinu na druhých.

Vlastnú nepripustiť.

Takže napríklad: do niektorých dverí sa dá iba vojsť – a z niektorých zase iba vyjsť.

Vždy len jedným smerom.

Dnu alebo von.

To však nie je najhoršie. Horšie je, keď ich zrazu niet: ani Miša, ani Fera, ani Iča. Aj by sme si mali čo povedať, aj by sme sa poharkali, aj na seba hulákali, aj by sme sa obarili vriacou vodou hádky, aby som sem prskol nejakú tú metaforu, no nemáme s kým.

To je oveľa horšie.

To je to – najhoršie.

Horšie ako zlé.

Pretože pri najhoršom je zlé trochu lepšie.

*

Pršalo večer, pršalo po celú noc, pršalo ráno, stále pršalo.

Išli sme na pohreb Dušanovi.

Snívalo sa mi, že lieta, vznášal sa nad šírými vodami, stačilo zamávať rukami.

Aj prezident poslal veniec, priniesla ho čestná stráž.

Dušana som poznal z poviedky *Oáza s jablňami*.

No ešte pred ňou uverejnil v *Mladej tvorbe* otvorený list *Osamelým bežcom*, básnickej skupine Iwana Plavčíka, Ivana Štrpca a Petra Rapkáča. Zastal sa ich proti Danielovi Okatému, starému sekerníkovi, sliedičovi socialistického realizmu. Po prvý raz som ho videl na ulici – v kriklavočervenej páperovej vetrovke, aké nosili chlapi z Horskej služby v Tatrách, kam chodil za Belom Kapkom; počas leta robil uňho nosiča do Chaty pod Rysmi.

Priniesli sme mu veľkú bielo-zelenú kyticu.

Za skleným výkladom krematória ustavične pršalo.

Pohreby sú označované podľa cirkevného obradu, bez mena, iba konfesiou – cirkev bratská. Asi už aj pri mŕtvych funguje ochrana osobných údajov. Tak ju porušujem.

Hneď sme sa skamarátili.

Nikdy nenosil čiapku. Vždy čelom proti stene. Najmä po niekoľkých vodkách. Alebo bielych medveďoch.

Požičal mi knižku *Obraz pekla* od japonského spisovateľa Akutagawu, obom sa nám páčila – a keď išiel do Prahy, prosil som ho, nech mi ju tam zoženie. Zohnal a priniesol. Neskôr sa ukázalo, že nezohnal, že ju aj tam dávno vypredali. Dal mi svoju; mám ju doteraz.

Dušanova žena sa ma pýtala: „Kam sa ponáhľate? Čo s nami bude?“

Aj biele medvede boli z vodky – so šampanským. Značka: *savietskoje igristoje*. Prestali sme ich piť po ruskej okupácii v roku 1968.

Začali sa ukradnuté roky našich životov.

Volali sa *normalizácia*.

Už v roku 1970 nám ochotní komunistickí kolaboranti zlikvidovali *Mladú tvorbu*, označili ju za skupinový časopis – a z nás narobili podozrivé živly, na ktoré si ich bacharský režim dával pozor čiže bacha.

Z reproduktorov hrala Mariánova skladba *Homage à J. S. Bach*.

Trochu prehánam. Trochu zveličujem. Trochu naschvál. Trochu málo. Mal by som viac. A tvrdšie.

Ďalej husto pršalo.

Vídali sme sa v kaviarni Krym, kam sme chodili aj pred okupáciou, pričom vodku sme raz navždy vymenili za francúzsky koňak; keď sme naň nemali, pili sme skalický rubín. Dušan si vždy niekoho vyhliadol, nejakého normalizačného zmrda, pomädľil si ruky – a išiel s ním pocvičiť.

Tak to volal: pocvičiť.

Zacielil a vyrazil. Dal sa do rečnenia. A zmrda zničil: vyfackal jeho úbohosť a trápnu márnomyseľnosť, všetky jeho slávne písacky označil za *obyčajné sračky*, dobré akurát pre jeho starú mamu.

Potom si zapálil cigaretu a objednal ďalšie víno.

Niekedy sa pomýlil – a svojimi rečami urazil aj ľudí, ktorí si to nezaslúžili. A niekedy ho zmrdi zmlátili. Dostal popolníkom po hlave. No nie za *sračky*. Ale – akože – za starých rodičov. Pokúšal som sa ho zastaviť, no keď si vypil, prestal rozlišovať – a stratil pamäť. Pohádali sme sa. Na druhý deň mi telefonoval, chcel vedieť, čo komu povedal.

Všetko som mu porozprával.

Načo sa rozplakal.

„Čo som to ja za človeka,“ povedal.

Prišlo veľa ľudí. Kázal veľký a statočný Dano Pastierik. Mladý chlap prečítal úryvok z Dušanovej knihy *Patagónia*. Dcéra krátku básničku.

A raz Dušanovi išlo o život.

Stáli sme pred Národným divadlom na Hviezdoslavovom námestí; mohlo byť okolo jedenástej, práve nás vyhodili z klubu spisovateľov, vonku plno ľudí, teplá noc.

Dušan sa rozhliadal, s kým by pocvičil, do koho by sa pustil, komu by vynadal – a vybral si: najvyššieho chlapa, čo bol nablízku, mohol mať dva metre, možno volejbalista alebo basketbalista.

„Starý, čo pozeráš?“ povedal mu; nesiahal mu ani po bradu. „Čo tu čumíš?“

Chlap naozaj čumel; ani sa nepohol.

„Si hluchý?“ opýtal sa Dušan.

Ťahal som ho preč – k hotelu Carlton, no nedal si povedať. Po chvíli ku mne prišiel chlapík, čo stál pri dlháňovi – a vrazil mi, aby sme Dušana odpratali, lebo bude zle.

Nič viac nepotreboval.

Začal basketbalistu obchádzať – a znovu doňho dobiedať.

Vtom sa dlháň pohol.

A Dušan videl, že sa treba pratať, lenže trochu neskoro. Dal sa do behu. Chlap za ním. Vzdialenosť medzi nimi sa skracovala.

Už len krok – a vtom Dušan zastal, dal si dolu okuliare, obrátil sa a hrdinsky – čelom proti stene – zahlásil: „Starý, zabi ma.“

Dlháňa to zaskočilo; toto nečakal.

Meter od Dušana zastal, na tvári mal nechápavý výraz, ruky rozhodené úžasom, potom len pokrčil plecami a bez jediného slova odišiel.

Aj my sme sa vyparili.

Ale Dušan kráčal ako víťaz čiže víťúz.

A aj sa tak tváril – víťúzne.

Mladšia dcéra mi so smútkom povedala: „Ďakujeme, ujo.“

Videl som ju po desiatkach rokov.

Švagriná mienila: „Pomník si už postavil.“

Dušan ma zoznámil so slávnym slovenským spisovateľom Dominikom, zoznámil ma so slávnym muzikantom Mariánom, zoznámil ma so slávnym režisérom Elom, mal kopu všelijakých